

Ηθική. Περιοδικό φιλοσοφίας

Αρ. 7 (2009)

Έρως και Θάνατος: η κριτική του πολιτισμού
βάσει της φροϋδικής θεωρίας των ορμών

Μαρία Κλη

doi: [10.12681/ethiki.22725](https://doi.org/10.12681/ethiki.22725)

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κλη Μ. (2020). Έρως και Θάνατος: η κριτική του πολιτισμού βάσει της φροϋδικής θεωρίας των ορμών. *Ηθική. Περιοδικό φιλοσοφίας*, (7), 66–68. <https://doi.org/10.12681/ethiki.22725>

ο άνθρωπος πρέπει να αγαπά πρωτίστως το Θεό και να κατευθύνει τη βούληση του, μέσω του ορθού λόγου, με τέτοιο τρόπο ώστε, εναρμονιζόμενος με τη θεία βούληση, να πράττει ενάρετα. Στο πλαίσιο αυτό, η ανωτέρω θεωρία λαμβάνει τους ακόλουθους χαρακτηρισμούς.

Πρώτον, είναι θεοκεντρική, διότι η αγάπη προς το Θεό αποτελεί την κινητήρια δύναμη για την επίτευξη του ηθικού βίου. Η αγάπη αυτή είναι μία εσωτερικά καλή πράξη της βούλησης, η οποία δημιουργεί και κατευθύνει τις υπόλοιπες ενάρετες πράξεις. Δεύτερον, είναι βουλησιαρχική, στο μέτρο που η επιλογή της ενάρετης πράξης πηγάζει από την ελεύθερη, αυτάρκη και αυτοκαθοριζόμενη βούληση του ανθρώπου. Τρίτον, είναι ορθολογική, εφόσον η ηθική ποιότητα της πράξης καθορίζεται από την υπακοή στον ορθό λόγο. Ως εκ τούτου, οτιδήποτε αντιτίθεται στο λόγο είναι ανήθικο και δεν πρέπει να πραγματοποιείται. Τέταρτον, είναι πανανθρώπινη, δεδομένου ότι κάθε άνθρωπος δύναται να καταστεί ηθικό υποκείμενο με γνώμονα τη λογική, ανεξάρτητα από τις θρησκευτικές πεποιθήσεις του. Πέμπτον, είναι αρεταϊκή, διότι οι αρετές προσδιορίζουν την ηθική συμπεριφορά του ατόμου. Έκτον, είναι εμπειρική, εφόσον η διαμόρφωση των αρετών πραγματώνεται εντός του καθημερινού βίου. Τέλος, είναι δεοντολογική, καθότι η σκοποθεσία της ηθικής συνίσταται στην υποταγή προς ένα σύνολο κανόνων.

Έρως και Θάνατος: η κριτική του πολιτισμού βάσει της Φροϋδικής θεωρίας των ορμών

ΜΑΡΙΑ ΚΑΗ

Η κριτική του πολιτισμού που αναπτύσσεται με έναυσμα την φροϋδική θεωρία στηρίζεται στη διαπίστωση ότι ο πολιτισμός στην

διαδικασία της εξέλιξής του, απαιτεί από τα άτομα διαρκώς μεγαλύτερες παραχωρήσεις, χωρίς να μπορεί να αντισταθμίσει ψυχικά το κόστος αυτών των απαιτήσεων. Οι φρενήρεις ρυθμοί ανάπτυξης και τεχνολογικής εξέλιξης μολονότι είναι ικανοί να εξασφαλίσουν ένα ανώτερο βιοτικό επίπεδο σε ένα μάλλον περιορισμένο κομμάτι της υψηλίου, αδυνατούν ωστόσο να αναπληρώσουν το κενό νοήματος και ικανοποίησης που βιώνουν τα μέλη μιας κοινωνίας που έχοντας ξεπεράσει τους ανθρώπινους δεσμούς και τα μεγάλα πνευματικά έργα επενδύει στο θέαμα, την παραγωγή και την κατανάλωση. Το σύγχρονο πολιτισμικό καθεστώς προοδεύει περιορίζοντας τον Έρωτα και επιστρατεύοντας τροποποιημένες καταστροφικές δυνάμεις.

Η θεωρία των ορμών εκδιπλώνεται στη βάση της δυναμικής μεταξύ των δύο κυρίαρχων ορμών που διέπουν την ψυχική ζωή. Στην ορμή του Έρωτα που εκφράζεται με τα εν γένει σεξουαλικά ένστικτα, οφείλονται τόσο οι δεσμοί που συγκρατούν τους ανθρώπους σε αμοιβαίες σχέσεις όσο και τα υψηλότερα έργα του ανθρώπινου πνεύματος. Από την άλλη, διατυπώνεται η υπόθεση μιας τάσης προς τον Θάνατο που εκδηλώνεται ενεργητικά ως καταστροφικότητα ή με τρόπο παθητικό ως χαύνωση, απάθεια, δηλαδή αποχή από τη ζωή. Η ερμηνεία που προτείνουμε στηρίζεται στην παραδοχή σύμφωνα με την οποία η ναρκισσιστική λίμπιντο ισοδυναμεί με την εν γένει ψυχική ενέργεια που υφίσταται τους διάφορους δυσμούς των ορμών, προδίδοντας την εξάρτηση της επιθετικότητας από τον Έρωτα. Αν η ροπή που εξαναγκάζει σε αναδρομή είναι η αποφυγή του πόνου και της ανάγκης, τότε η ορμή του Θανάτου αποβλέπει όχι σε αυτή την ίδια αλλά σε ανακούφιση της έντασης. Οι κοινωνικές αλλαγές επηρεάζουν αυτό τον αγώνα καθώς η κοινωνία είναι αυτή που οφείλει να παρέχει αντικείμενα προς επένδυση των ενορμήσεων. Η απώθηση της ορμής δηλαδή η ανεπιτυχής διοχέτευσή της σε κάποιο αντικείμενο, μεταστρέφει την ερωτική ορμή σε επιθετικότητα. Ενώ οι αυξανόμενοι περιορισμοί δεν εγ-

γυώνται μείωση της επιθετικότητας.

Προτείνεται ένα διαφορετικό πολιτισμικό μοντέλο που θα στηρίζεται στην συνύπαρξη, την δημιουργικότητα και την αυτονομία. Η απελευθέρωση του Έρωτα μπορεί να υπηρετήσει τη ζωή αποκαθιστώντας τον μαρασμό της ατομικής ύπαρξης και 'χτίζοντας' μια πόλη ευτυχισμένων ανθρώπων, ικανών να πράττουν ελεύθερα και να βιώνουν την ζωή σε όλη της την ένταση.

Δίκαιο και ηθική στο δοκίμιο του Kant, «Ιδέα μιας γενικής ιστορίας με πρίσμα κοσμοπολιτικό»

ΠΕΤΡΟΣ ΚΩΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ουμανιστής φιλόσοφος και πατέρας της κριτικής φιλοσοφίας, τουλάχιστον κατά τη νεότερη και ωριμότερη μορφή της, Immanuel Kant (1724-1804), παράλληλα προς τα καθαυτό φιλοσοφικά του έργα, δημοσίευσε αρκετά σημαντικά για τις φιλελεύθερες και πρωτότυπες ιδέες τους δοκίμια, με ποικίλα περιεχόμενα.

Στα δοκίμια αυτά ο στοχασμός του, πάντα διεισδυτικός, σαφής και έντονα κριτικός, διαπνέεται από την αναγκαιότητα αναζήτησης των προϋποθέσεων και των ορίων της ανθρώπινης χειραφέτησης, που θα αναφέρονται τόσο στην κατάφαση της ελευθερίας, όσο και στην αποδοχή ενός κανονιστικού πλαισίου ορθοπραξίας στη βάση του σεβασμού των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων.

Οι σχέσεις δικαίου και ηθικής εξετάζονται στο δοκίμιο του «Ιδέα μιας γενικής ιστορίας με πρίσμα κοσμοπολιτικό» (1784). Σε αυτό ο Kant διευκρινίζει τις κοινωνικές και πολιτικές του απόψεις, οι οποίες στηρίζονται στο παιχνίδι της ελευθερίας της ανθρώπινης βούλησης, όπου οι ανθρώπινες πράξεις και εκδηλώσεις καθορίζονται σύμφωνα με γενικούς φυσικούς νόμους στο διάβα του ιστορικού γίνεσθαι.